

УДК 338.12

С.Є. Клименко

старший викладач
Класичний приватний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ КОНЦЕПЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ, ЗАСНОВАНОЇ НА ПРИВАТНО-ДЕРЖАВНОМУ ПАРТНЕРСТВІ

У статті визначено сутність та мету інноваційного оновлення економіки на засадах приватно-державного партнерства. Уперше запропоновано концепцію інноваційного розвитку вітчизняної економіки, що базується на активній взаємодії держави, великого й малого бізнесу. Удосконалено поетапну процедуру підготовки науково-виробничої бази, організаційної структури й управлінського сектору великих підприємств до здійснення інновацій.

Ключові слова: дослідження ринку, інновація, інноваційний проект, конкурентоспроможність, реструктуризація, стратегічне планування, технологія.

I. Вступ

Починаючи із середини минулого століття виникла і набула розвитку інноваційна складова економіки кожної країни, що дає змогу прискорити національний розвиток, покращити рівень життя населення й забезпечити збереження та відтворення навколишнього середовища.

Процеси глобалізації, які охопили всі сфери суспільного життя – від виробництва, збуту і фінансів до формування нових інституціональних структур, потребують подальшого загострення технологічного суперництва між державами й потужними гравцями міжнародного бізнесу – транснаціональними корпораціями та банками – з метою зберегти та посилити лідируючі позиції у світі. Крім того, перехід до інформаційного суспільства супроводжується усвідомленням того, що успішний розвиток, як економічний, так і політичний, не може бути відокремлений від постійного інноваційного оновлення.

Для промислово розвинutih країн пріоритетним напрямом загальнодержавних стратегій розвитку є державні програми освоєння нових науково-технічних рубежів, а в інноваційних процесах важлива роль відводиться підприємницькому сектору – великим корпораціям і малому бізнесу, зокрема новим молодим лідерам наукоємного бізнесу.

Ситуація, що склалась в Україні, характеризується ігноруванням конкурентних переваг, які лежать у сфері науки, можливостей комерціалізації науково-технічних досягнень, недовірою до інноваційної ініціативи малого бізнесу та відсутністю фінансової підтримки інноваційної діяльності підприємств як фактора інноваційно-технічного прориву в енергетичній галузі і переробній промисловості, що домінують у структурі

експорту країни, та підвищення частки наукоємних галузей промисловості у ВВП нашої держави. До факторів, що гальмують інноваційну активність, слід зарахувати високі ризики (нестабільна економіка, яка переживає кризові явища), орієнтацію українських підприємців на короткострокові капіталовкладення, законодавчу невизначеність та неефективне державне регулювання.

Питання підвищення конкурентоспроможності національної продукції за рахунок інноваційного оновлення економіки висвітлено в наукових працях Л.Л. Антонюка [2], В.Г. Горника [1], Н.В. Даций [1], А.М. Поручника [2], проблематика формування стратегій регіонального інноваційного розвитку представлена у праці С.М. Ілляшенка [3]. Проте у зв'язку з необхідністю активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств та подолання кризових явищ в економіці постає необхідність поглибленого пошуку та практичного використання ефективних заходів державної підтримки та стимулювання інноваційних процесів на промислових підприємствах.

Ці обставини вимагають розробки й впровадження єдиної державної концепції інноваційного оновлення економіки на засадах взаємної участі держави, її інституційних структур, великого і малого бізнесу у формуванні й ефективному використанні інноваційної інфраструктури та потенціалу.

II. Постановка завдання

Метою статті є розкриття сутності приватно-державного партнерства в інноваційній сфері, визначення мети та розробка концепції інноваційного розвитку вітчизняної економіки, що базується на активній взаємодії держави, великого і малого бізнесу, а також визначення послідовності етапів підготовки науково-виробничої бази, організаційної структури й управлінського сектору великих підприємств до здійснення інновацій.

III. Результати

Незважаючи на те, що сьогодні Україна йде інноваційним шляхом розвитку і спостерігається повільне зростання ВВП й виробництва після його падіння у 2009 р. у зв'язку

із кризовими явищами в економіці країни (рис. 1), це поки що істотно не відображається на інноваційній активності вітчизняних підприємств.

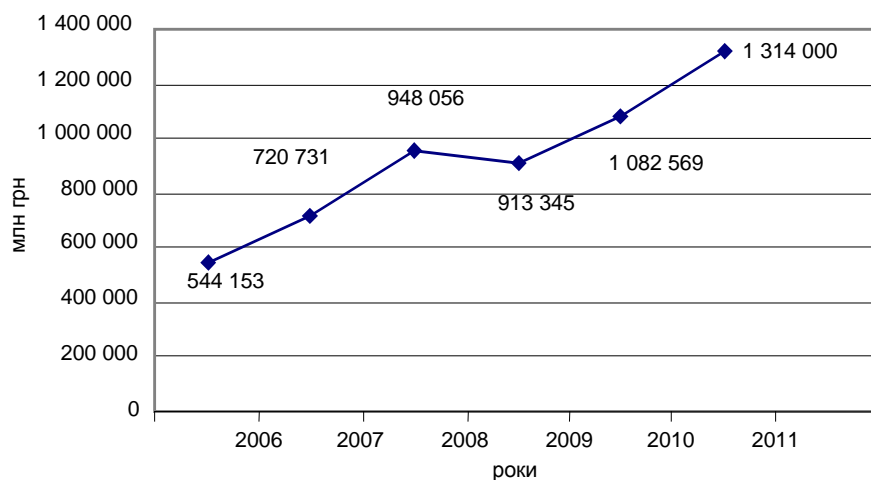

Рис. 1. ВВП України у 2006–2011 рр., млн грн [4]

Негативною динамікою характеризується також і процес інвестування операційної діяльності підприємств промисловості. Обсяг інвестицій в основний капітал промисло-

вих підприємств України протягом 2009–2011 рр. порівняно з 2008 р. скоротився майже на 22% (табл. 1).

Таблиця 1

Інформація щодо інвестицій в основний капітал промислових підприємств України протягом 2006–2010 рр., млн грн*

Роки	Загальний обсяг інвестицій у всі види економічної діяльності, млн грн	Обсяг інвестицій у промисловість, млн грн	Питома вага інвестицій у промисловість у загальному обсязі інвестицій, %
2006	125 253,7	44 803,7	35,8
2007	188 486,1	64 341,4	34,1
2008	233 081,0	76 617,7	32,9
2009	151 776,8	57 657,6	38,0
2010	171 091,9	58 558,2	34,2
2011	184 081,6	62 541,3	34,0

* За даними Державної служби статистики України [5].

У 2010 р. питома вага підприємств, що здійснювали інновації, у загальній кількості промислових підприємств України становить 7,9% (рис. 2). Для порівняння відзначимо, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Латвія – 14,6% та Польща – 23,9%, тобто вони більше ніж у 2–3 рази вищі, ніж в Україні. А порівняно з країнами-лідерами у цій галузі, такими як Німеччина (69,7%), Канада (65%) та Данія (56,4%), розрив становить 7–8 разів.

Така ситуація свідчить про низьку готовність українських підприємств до втілення інновацій і незацікавленість у майбутніх прибутках, що посилюється відсутністю державної підтримки і загальнодержавної концепції інноваційного розвитку економіки України, заснованої на приватно-державному партнерстві.

У загальному сенсі під концепцією розуміють спосіб трактування, систему поглядів

на сутність якого-небудь предмета, явища, процесу або ставлення до нього, конструктивний принцип у науковій, економічній, політичній та інших сферах діяльності [7, с. 94; 8, с. 257]. Також концепція являє собою генеральний задум, що визначає стратегію дій при здійсненні планів, реформ, програм тощо [9]. Але ми будемо дотримуватись трактування концепції інноваційного розвитку економіки країни, заснованої на приватно-державному партнерстві, як сукупності принципів, що визначають напрями проведення інноваційного оновлення економіки з метою досягнення конкурентоспроможності національної продукції на світовому ринку та добробуту населення у довгостроковій перспективі з урахуванням власного інноваційного потенціалу, інноваційної інфраструктури, а також факторів і обмежень зовнішнього середовища, та способи і механізми досягнення цих цілей.

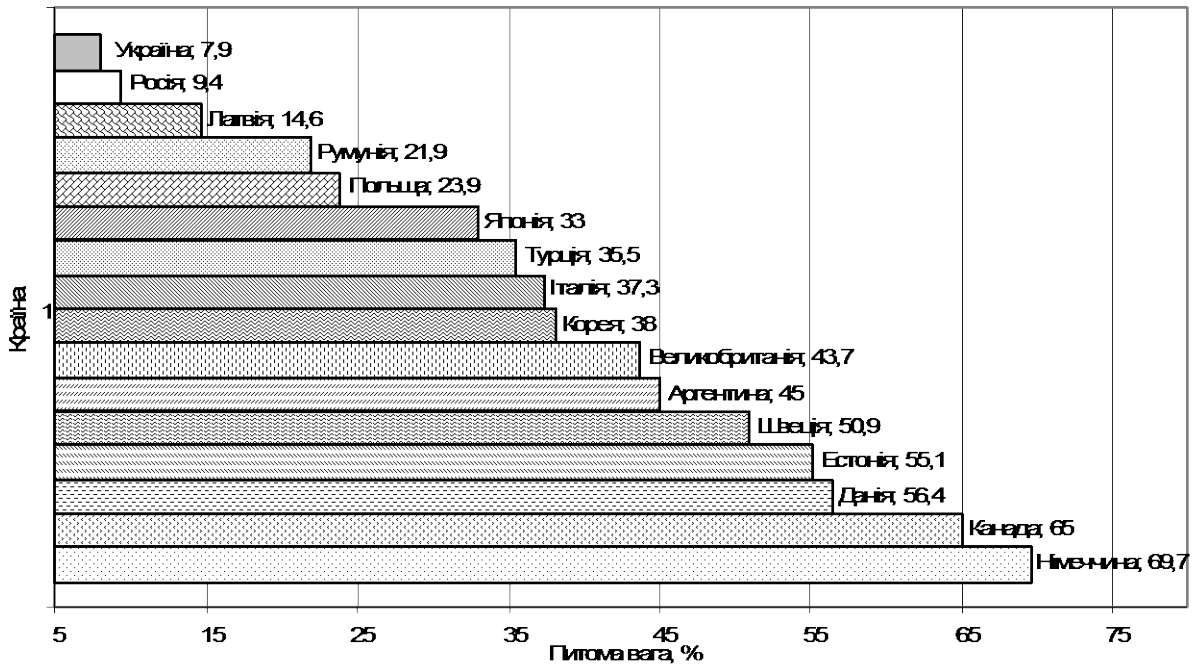

Рис. 2. Питома вага підприємств, що здійснювали інновації у 2010 р., у загальній кількості промислових підприємств за країнами світу, % [6]

Приватно-державне партнерство в інноваційній сфері передбачає активну взаємодію держави та її інституцій із підприємствами недержавної корпоративної та дрібної приватної власності з питань створення, поширення, реєстрації та захисту інтелектуальної і промислової власності при активній підтримці держави.

Перехід державних органів виконавчої влади на використання інноваційно орієнтованих механізмів приватно-державного партнерства дасть змогу подолати глибокі відмінності між адміністративною культурою й культурою бізнесу, внести прогресивні методи управління в державний сектор і протистояти ризику неефективної бюрократичної організації інноваційних процесів (табл. 2) [10].

Таблиця 2

Переваги від участі у приватно-державному партнерстві для його учасників

Держава	Приватний сектор
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження витрат. 2. Коригування пріоритетів національної інноваційної політики. 3. Дух підприємництва. 4. Гнучкість управління. 5. Інноваційна культура 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження ризиків. 2. Діалог з ученими. 3. Відпрацювання та налагодження інноваційних механізмів. 4. Нові ідеї, рішення, кадрове забезпечення інноваційної діяльності. 5. Доступ до унікального обладнання

Джерело: [10, с. 73].

Запропонована у статті концепція інноваційного розвитку економіки країни, заснована на приватно-державному партнерстві, складається з п'яти основних модулів, що

відображають комплекси заходів, які необхідно здійснити на кожному з етапів реалізації цієї концепції (рис. 3).

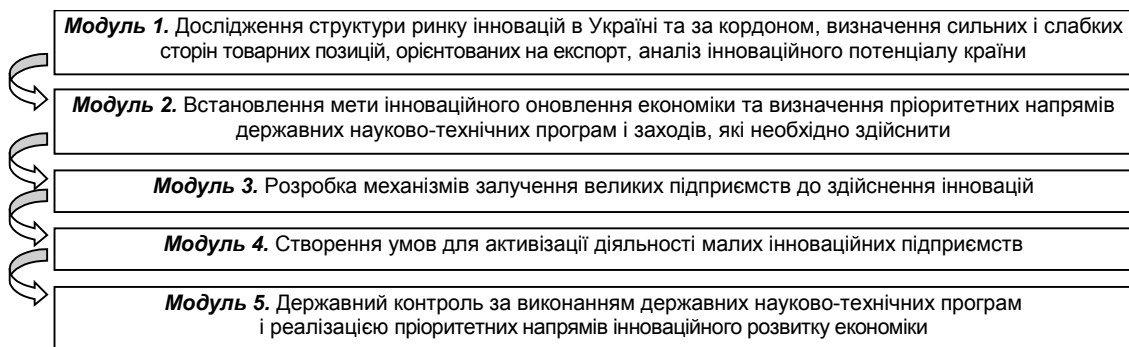

Рис. 3. Концепція інноваційного розвитку економіки України, заснована на приватно-державному партнерстві

Розглянемо більш детально основні модулі наведеної концепції.

Модуль 1. Цей модуль полягає у дослідженні структури ринку інновацій в Україні і за кордоном, визначенні сильних і слабких сторін товарних позицій, орієнтованих на експорт, аналізі інноваційного потенціалу країни.

Дослідження структури ринку інновацій в Україні і за кордоном слід здійснити за галузями економіки й виявити ті інновації і технології, що користуються попитом на національному і світовому ринках і дають найбільший соціальний ефект.

Визначення сильних і слабких сторін товарних позицій, орієнтованих на експорт, дає змогу виявити підприємства, які здійснюють дослідні роботи й зацікавлені не тільки у прибутковій діяльності, а й у зростанні добробуту країни і в майбутньому при державній підтримці можуть стати лідерами галузі та стратегічними інноваторами.

Аналіз інноваційного потенціалу країни дасть змогу виявити та мобілізувати інноваційні ресурси і сформулювати оптимальну інноваційну інфраструктуру.

Інноваційний потенціал країни можна охарактеризувати як готовність і спроможність країни (за умов наявності необхідних інноваційних ресурсів) виконати завдання, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети на національному рівні.

Модуль 2. Цей модуль передбачає встановлення мети інноваційного оновлення економіки України та визначення пріоритетних напрямів державних науково-технічних програм і заходів, які необхідно здійснити.

Головною метою формування інноваційно орієнтованої економіки України є забезпечення конкурентоспроможних позицій держави у світовому економічному просторі та процвітання нації. Для досягнення цієї мети необхідно здійснити такі заходи, що дадуть змогу виробляти і реалізовувати нові види конкурентоспроможної продукції: 1) реструктуризація державного сектору НДДКР; 2) зміцнення дослідницької інфраструктури, що досягається за рахунок оснащення та переоснащення лабораторій для академічних і університетських досліджень; 3) розвиток і забезпечення прозорості функціонування системи фондів, які здійснюють фінансування фундаментальних наукових досліджень на конкурсній основі (через гранти); 4) розширення державних програм підтримки малих наукоємних підприємств; 5) усунення невизначеності в законодавстві щодо володіння матеріальними і нематеріальними активами, створеними у процесі реалізації державних науково-технічних програм, та формування механізму прискореної державної реєстрації й патентування винаходів та інновацій, що належать державі, з

метою їх подальшої передачі в користування приватним установам на комерційній основі.

Державна науково-технічна програма – це великий інноваційний проект, спрямований на вирішення наукового чи науково-технічного завдання, що має загальнодержавне значення, і є взаємоузгодженим за ресурсами, термінами та виконавцями [11].

Виділяють два види державних науково-технічних програм [11]: програми в галузі фундаментальних досліджень і програми з розробки й освоєння в народному господарстві нових видів продукції і технологій.

До пріоритетних напрямів державних, галузевих і регіональних інноваційних програм слід зарахувати [12]:

1) модернізацію електростанцій, новітні ресурсозберігаючі технології;

2) машинобудування та приладобудування як основу високотехнологічного оновлення всіх галузей виробництва, розвиток високоякісної металургії;

3) нанотехнології, мікроелектроніку, інформаційні технології, телекомунікації;

4) удосконалення хімічних технологій, нові матеріали, розвиток біотехнологій;

5) високотехнологічний розвиток сільськогосподарства і переробної промисловості;

6) транспортні системи і будівництво;

7) охорону навколишнього середовища (використання ресурсів, що швидко відновлюються, будівництво виробничих підприємств, які не забруднюють природне середовище);

8) охорону здоров'я людини: нові засоби лікування (від раку, СНІДу, старіння), розвиток неінвазивної хірургії, біофотоники.

Модуль 3. Третій комплекс заходів щодо реалізації цієї концепції полягає у формуванні механізмів залучення великих підприємств до здійснення інновацій.

Оскільки рівень розвитку кожної галузі визначається часткою великих за обсягами виробництва й реалізації на внутрішній ринок і за кордон продукції підприємств, що постійно здійснюють інновації, і тим самим встановлюють довгострокові тенденції технологічного розвитку, які визначають конкурентоспроможність на національних і світових ринках, то доцільно розглянути основні типи таких інноваційно активних підприємств.

До першого типу належать стратегічні новатори, які розглядають масштабні довгострокові інноваційні проекти як основний ресурс конкурентоспроможності і є основним джерелом радикальних інновацій для інших компаній цієї галузі.

Другу групу великих інноваційно активних підприємств становлять непостійні (періодичні) новатори, що ведуть власні

НДДКР за необхідності або при сприятливих умовах, але не розглядають створення нововведень як ключове, стратегічне завдання компанії.

До третього типу належать модифікатори технологій, які не ведуть повного циклу НДДКР, але використовують інженерні розробки для вдосконалення своїх продуктів і бізнес-процесів.

Четверту групу становлять користувачі технологій, котрі ведуть інноваційну діяльність шляхом адаптації технологічних рішень, розроблених іншими фірмами або організаціями.

Саме перші два типи великих інноваційно активних підприємств визначають рубежі для інноваційного розвитку галузі й окреслюють орієнтири для державної інноваційної політики.

Розробка механізмів залучення великих підприємств до здійснення інновацій є нагальним питанням і передбачає встановлення першочерговості й послідовності у виконанні організаційно-управлінських заходів з оптимізації інноваційних ресурсів підприємства. Поетапну процедуру підготовки науково-виробничої бази, організаційної структури й управлінського сектору до здійснення інновацій наведено на рис. 4.

Модуль 4. Четвертий модуль заходів щодо реалізації цієї концепції передбачає створення умов для активізації діяльності малих інноваційних підприємств, які згодом зможуть перерости у великі інноваційні центри або увійти до складу потужних промислових підприємств. До таких заходів належать: 1) спрощення процедури підготовки та отримання заявки про видачу патенту, стрімке скорочення термінів його отримання; 2) надання в оренду офісних і виробничих площ для розміщення малого інноваційного бізнесу на пільгових умовах; 3) спільна участь держави та малого підприємства у фінансуванні прикладних досліджень.

Модуль 5. Цей модуль передбачає державний контроль за виконанням державних науково-технічних програм і реалізацією пріоритетних напрямів інноваційного розвитку економіки.

З метою забезпечення динамічного та ефективного управління процесами інноваційного оновлення економіки України, своєчасного внесення змін і доповнень до концепції інноваційного розвитку, заснованої на приватно-державному партнерстві, проводиться систематичний моніторинг виконання державних науково-технічних програм і реалізації пріоритетних напрямів інноваційного розвитку.

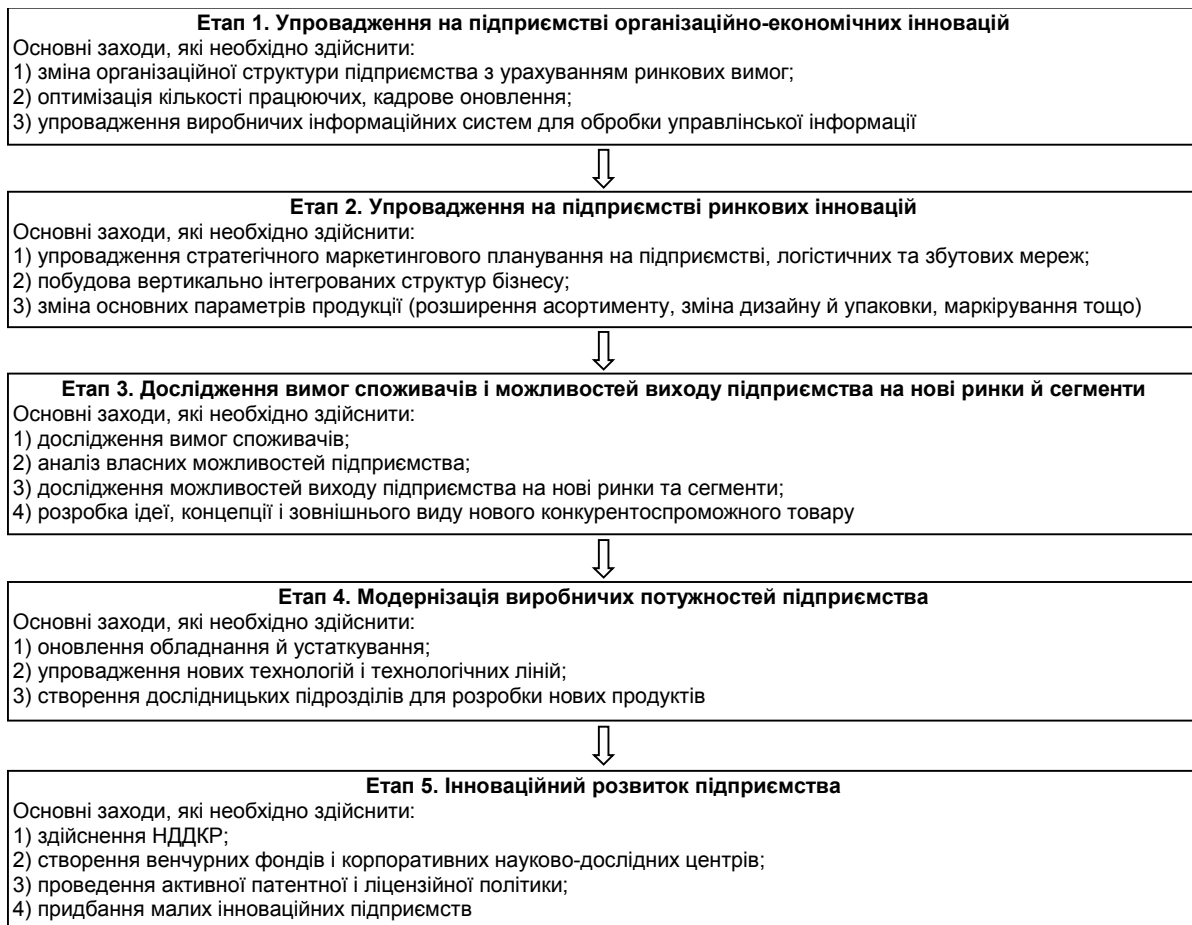

Рис. 4. Етапи підготовки науково-виробничої бази, організаційної структури й управлінського сектору великих підприємств до здійснення інновацій

Для цього подається узагальнена інформація про запроваджені заходи та досягнуті результати, яка містить такі показники [3]: 1) обсяг інноваційних капіталовкладень відносно річного рівня амортизаційних відрахувань; 2) розмір доходу від інноваційних капіталовкладень за рік відносно обсягу інноваційних капіталовкладень; 3) розмір сукупного фінансування розвитку науки і техніки відносно річного ВВП; 4) обсяг продажу новоствореної продукції за рік відносно річного обсягу продажу; 5) кількість винаходів на 1 млн населення; 6) кількість упроваджених винаходів за рік відносно їх загальної кількості.

IV. Висновки

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що за ринкових умов господарювання підвищення ефективності інноваційного оновлення вітчизняної економіки можливе при об'єднанні зусиль держави, великого і малого бізнесу з питань створення, поширення, реєстрації і захисту інтелектуальної та промислової власності.

Головною метою формування інноваційно орієнтованої економіки України є забезпечення конкурентоспроможних позицій держави у світовому економічному просторі та процвітання нації.

У статті вперше розроблено й обґрунтовано концепцію інноваційного розвитку економіки країни, засновану на приватно-державному партнерстві, що дає змогу підвищити ефективність механізмів державного регулювання інноваційної діяльності й захистити інтереси вітчизняних виробників – як великих підприємств, так і малих, що здійснюють НДДКР.

Разом із цим, удосконалено поетапну процедуру підготовки науково-виробничої бази, організаційної структури й управлінського сектору великих підприємств до здійснення інновацій, що дає змогу прискорити переорієнтацію підприємств на виробництво конкурентоспроможних товарів, змінити організаційний устрій і систему управління відповідно до вимог ринку.

У наступних публікаціях плануємо розглянути теорію і практику реалізації інноваційних мегапроектів як складової національної інноваційної стратегії розвитку.

Список використаної літератури

1. Горник В.Г. Інвестиційно-інноваційний розвиток промисловості : монографія /

В.Г. Горник, Н.В. Дацій. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 200 с.

2. Поручник А.М. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні : монографія / А.М. Поручник, Л.Л. Антонюк. – К. : Знання, 2000. – 172 с.
3. Маркетинг, менеджмент, інновації : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми : Папірус, 2010. – 624 с.
4. Макроекономічний огляд (грудень 2011) [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=98307>.
5. Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності за 2011 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/ibd/iokved/iokved_u/iokved_0411_u.htm.
6. Расходы на фундаментальные исследования по странам мира [Электронный ресурс] / Информационно-аналитическая система социально-экономических показателей. – Режим доступа: <http://data.cemi.rssi.ru/isepweb/cofis.asp>.
7. Большая советская энциклопедия : в 30 т. / [гл. ред. А.М. Прохоров]. – [3-е изд.]. – М. : Сов. энцикл, 1973. – Т. 13: Конда-Кун. – 608 с.
8. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов ; [под общ. ред. С.П. Обнорского]. – [2-е изд. испр. и доп.]. – М. : Гос. изд-во иностранных и национальных словарей, 1952. – 848 с.
9. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – [2-е изд., испр.]. – М. : Инфра-М, 1999. – 479 с.
10. Национальный доклад "Инновационное развитие – основа ускоренного роста экономики Российской Федерации" [Электронный ресурс] / М. : Ассоциация Менеджеров, 2006. – 76 с. – Режим доступа: <http://www.innovbusiness.ru/content/file.asp?r={621CAE83-E76A-4FAA-A3A2-5B2BE2AE1199}>.
11. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент : учебник / Р.А. Фатхутдинов. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – СПб. : Питер, 2003. – 400 с.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2012 р.

Клименко С.Е. Теоретические основы построения концепции инновационного развития экономики, основанной на частно-государственном партнерстве

В статье определены сущность и цель инновационного обновления экономики на основе частно-государственного партнерства. Впервые предложена концепция инновационного развития отечественной экономики, которая базируется на активном взаимодействии государства, крупного и малого бизнеса. Усовершенствована поэтапная процедура подготов-

ки научно-производственной базы, организационной структуры и управленческого сектора крупных предприятий к осуществлению инноваций.

Ключевые слова: *исследование рынка, инновация, инновационный проект, конкурентоспособность, реструктуризация, стратегическое планирование, технология.*

Klymenko S. The theoretical foundations of the concept of national economy innovative development that based on public-private partnership

The essence and goal of the economy innovative development that based on public-private partnership are determined in the article. For the first time the concept of national economy innovative growth that includes state interaction with private sector is proposed. The basic stages of preparing large enterprises' scientific-and-production base, organizational structure and management for innovation activity are improved.

Key words: *market research, innovation, innovative project, competitiveness, restructuring, strategic planning, technology.*